

Relationen mellan prov och betyg

Jonas Vlachos

Stockholms universitet

Betygssättningen i Sverige bygger på tillit

- Nationella prov rättas lokalt, inte sällan av betygssättande lärare
- Betyg sätts av läraren
- Betygen är viktiga för eleverna
- **Starka incitament att utnyttja ett system som lätt låter sig utnyttjas**

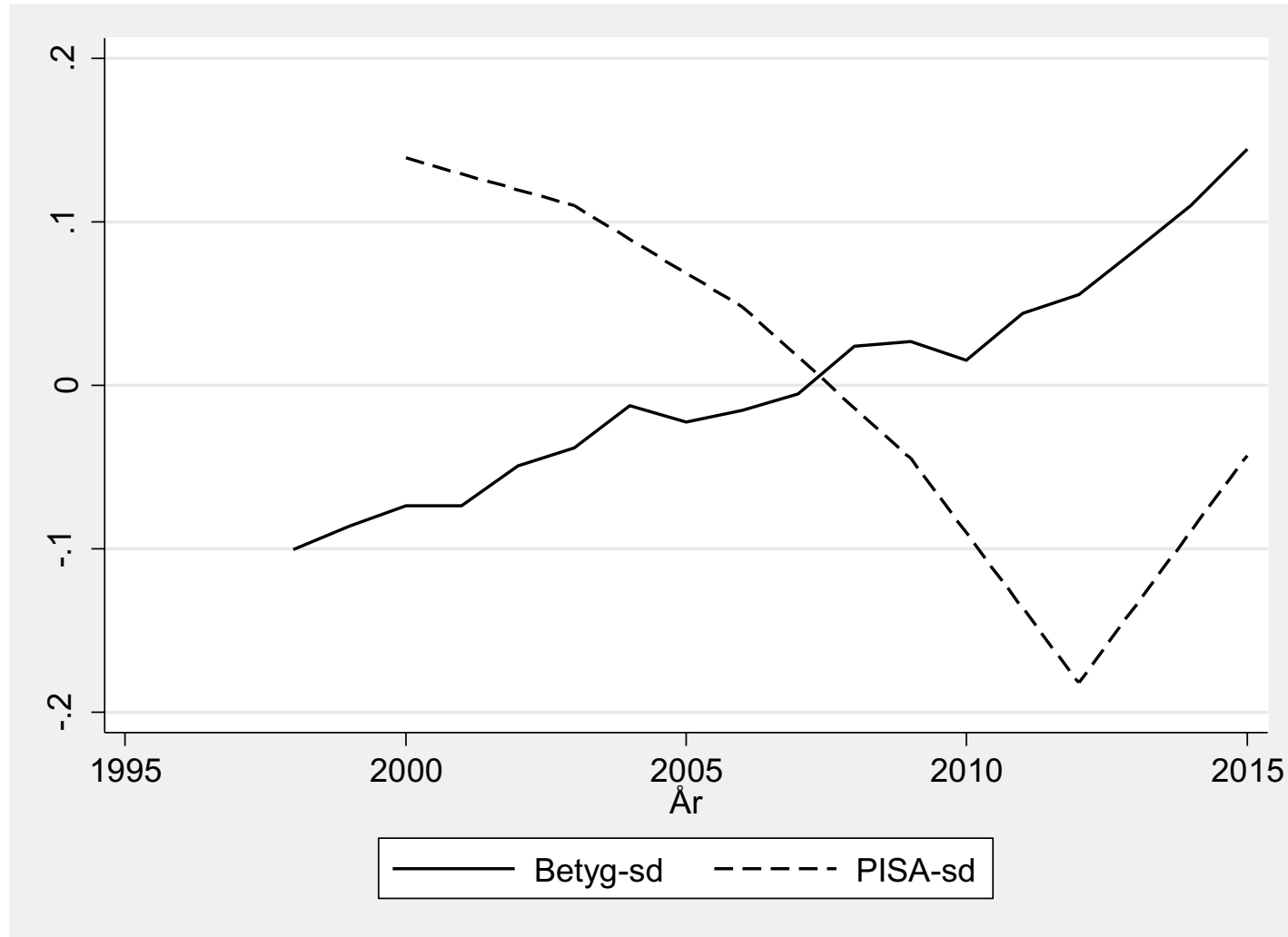
Marknadskrafterna är starka i svensk skola

- Val mellan privat och offentligt drivna skolor
 - Decentraliserat: varje skola för sig själv
- Privata aktörer kan påverkas mer av efterfrågan
 - Kan vara mer resultatdrivna
 - Kan ha starkare kontroll/stöd för lärare
- Starka incitament att dra nytta av systemet
 - Möjligt, men inte säkert, att olika aktörer agerar olika
- **Sätter olika aktörer betyg på olika sätt?**

Incitament är inte allt

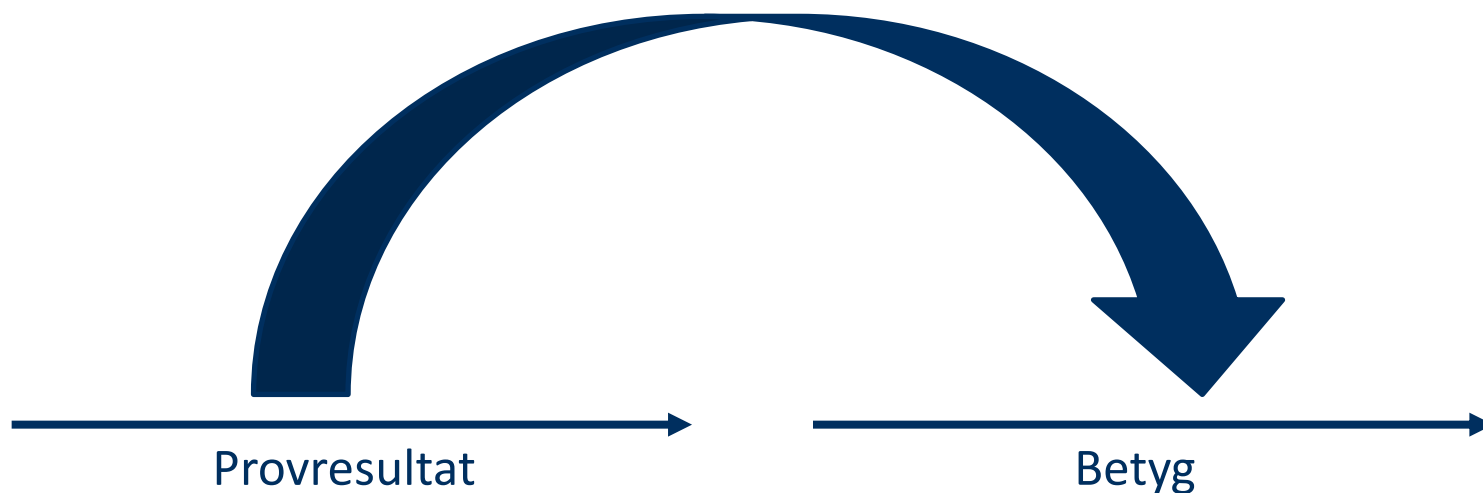
- Välkänt att det är svårt för lärare att kalibrera mellan skolor
 - Huvudsyftet med normering enligt Wigforss (1942)
 - Delvis även idag syftet med NP
- Olika elevgrupper kan betyg sättas olika
 - Flickor får högre betyg än pojkar med samma provresultat
- **Finns det andra viktiga skillnader än mellan huvudmän?**

Resultatuppföljning (åk 9)

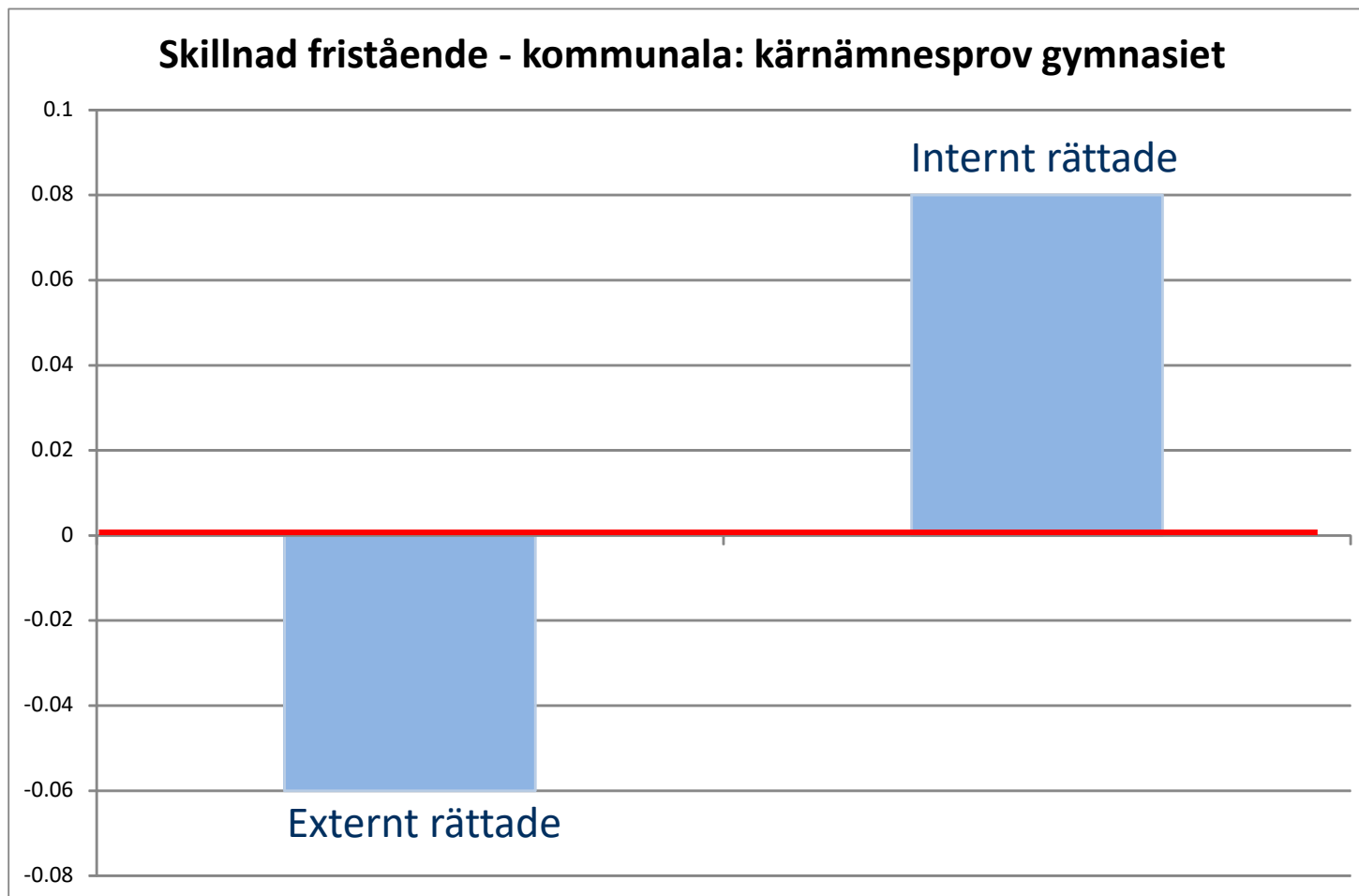
Från prov till betyg

$f(\text{resultat}, \text{deltagande})$

Relationen behöver inte vara ett-till-ett (ojämn betygsskala, tak- och golveffekter)

Är lokalt rättade prov ett problem?

Källa: Hinnerich och Vlachos (2017)

Vilka prov kan vi lita (mest) på?

	Trovärdigt?	Prov använt
Matte	Ja	Matte
Eng – verbal	Nej	
Eng – läs/hör	Ja	B-prov helst
Eng – skriv	Nej	
Sve – verbal	Nej	
Sve – läs/hör	Nja	B-test helst
Sve – skriv	Nej	
NO	Nej	Matte helst
SO	Nej	Matte helst
Praktiskt/estetiska	Inga prov	Matte

Betyg mot NP i kärnämnen (åk 9)

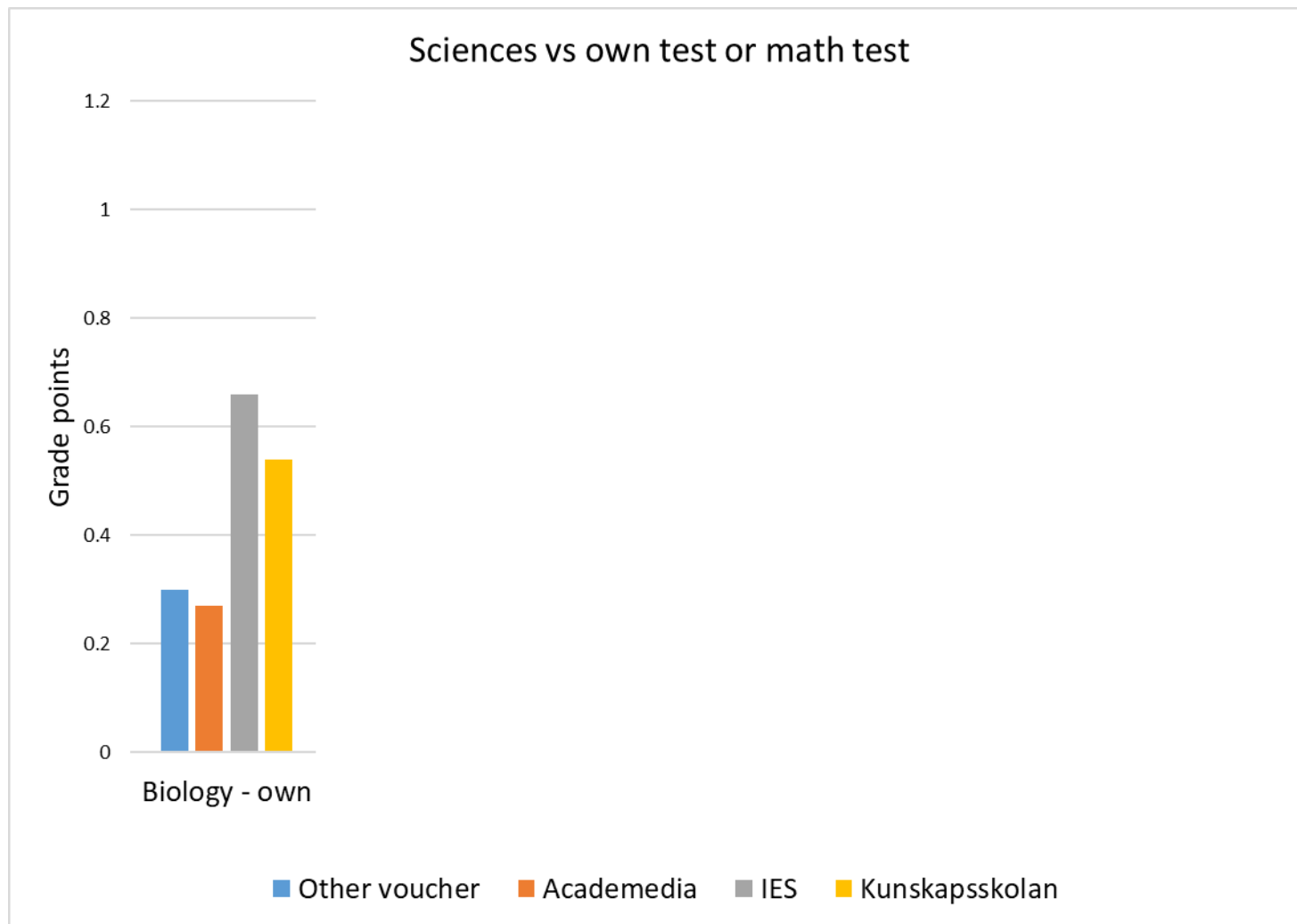

Stockholms
universitet

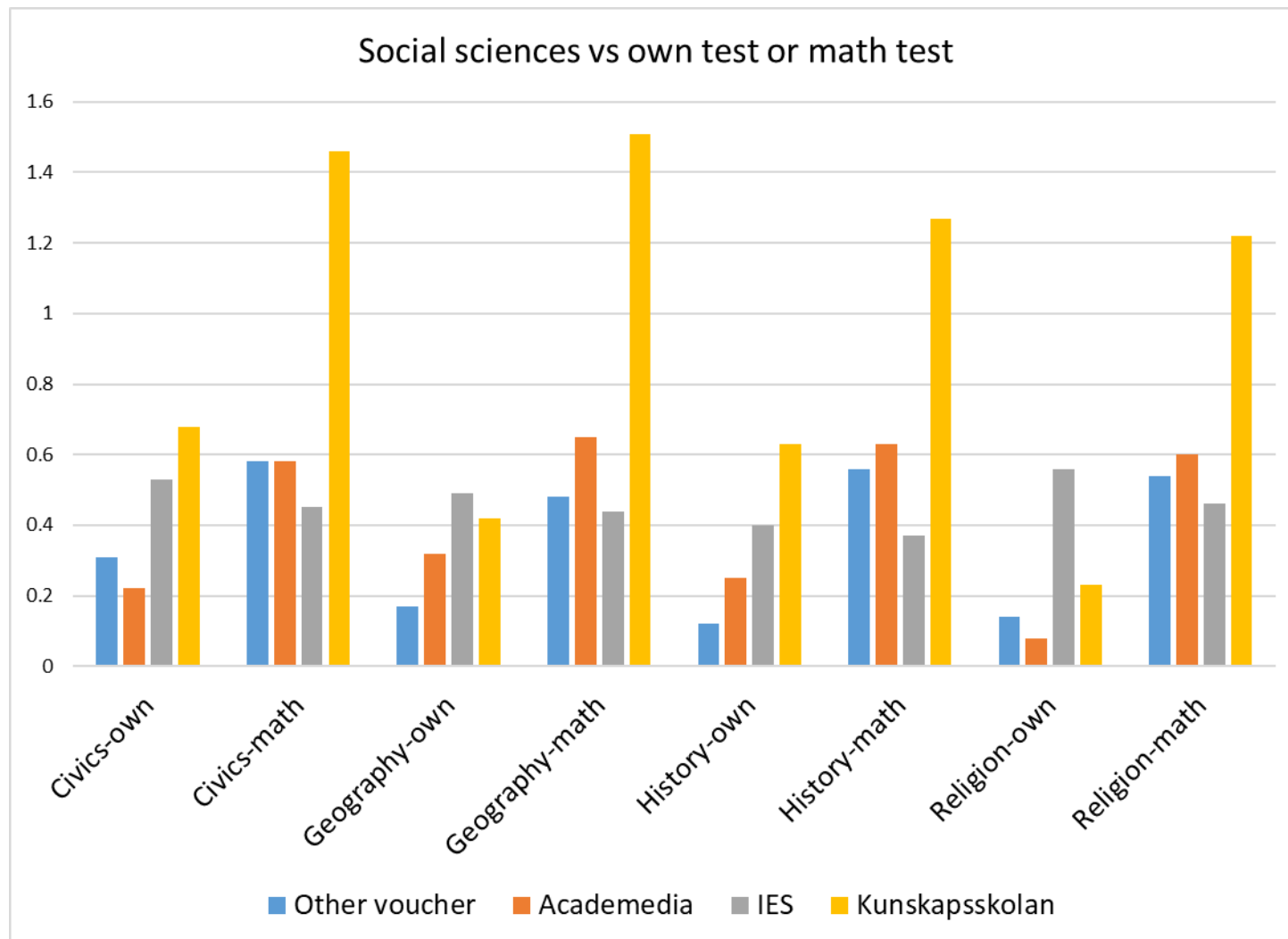
Olika kärnämnesprov

■ Other ■ Academedia ■ IES ■ Kunskapsskolan

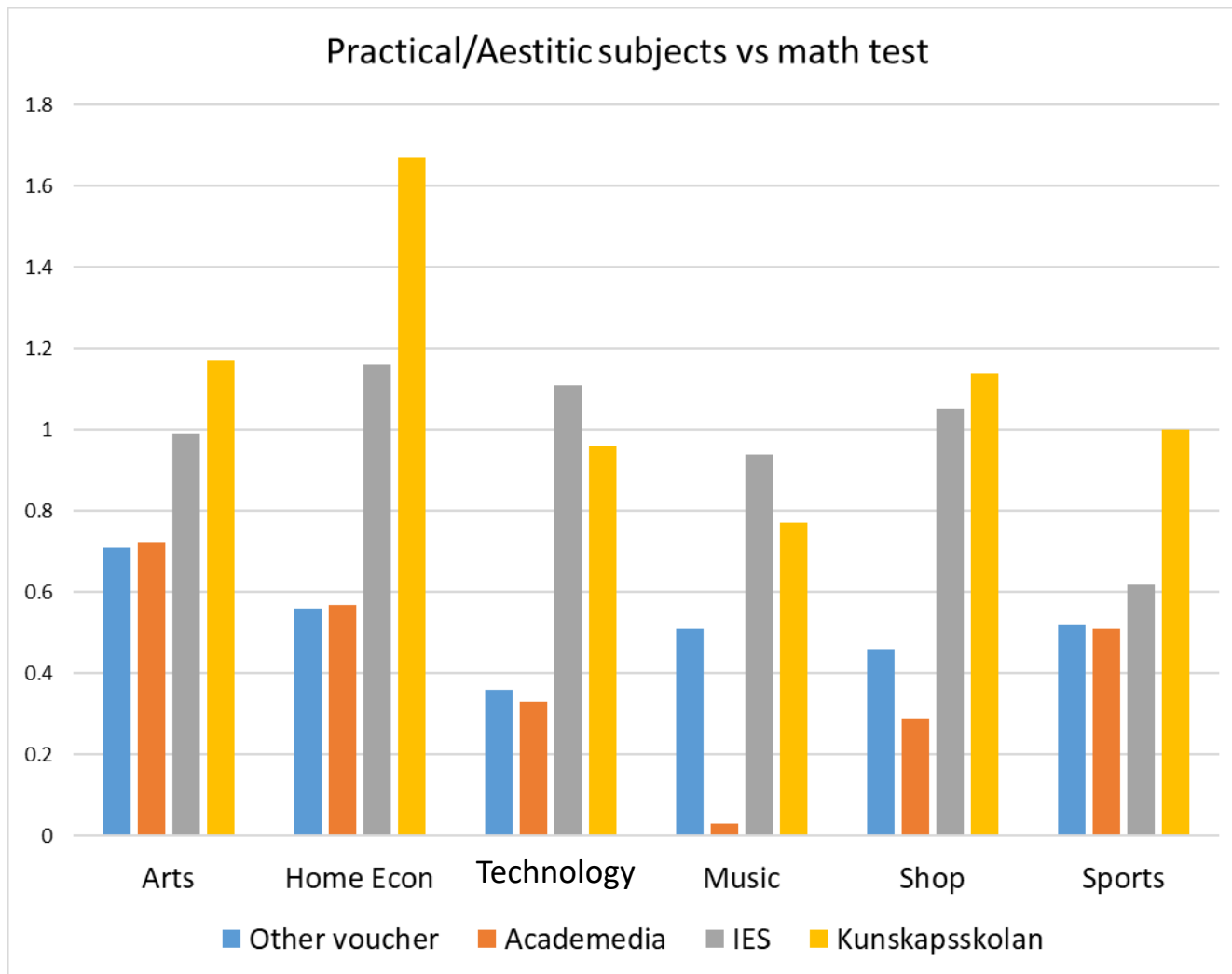
Betyg mot prov NO

Betyg mot prov SO

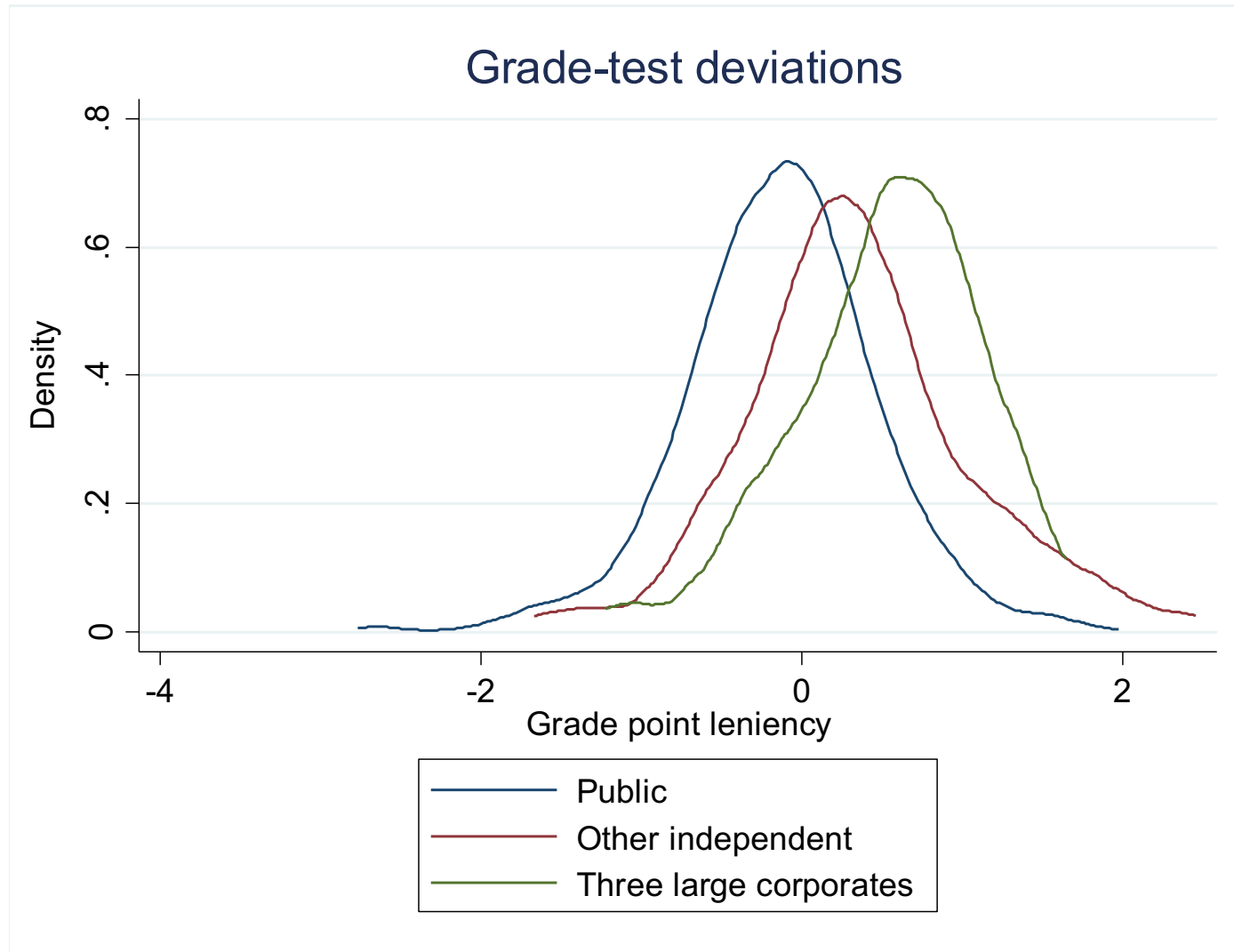
Betyg i praktiska/estetiska ämnen (mot matteprov)

Kan något förklara skillnaderna?

- Regionala skillnader?
 - Lite
- Skillnader i elevunderlag?
 - En del
- Skillnader i lärarbehörighet?
 - Lite, men också ett val av skolan
- Betydande skillnader kvarstår
 - Stämmer med Skolverkets analys (rapport 475)

Sammanfattande bild

Grundskolan: bredare bild (Skolverket, 475)

- **Betydligt** högre betyg jmf NP på skolor med svaga provresultat
 - Betyg underskattar kunskapsskillnader mellan skolor
 - Svårt för lärare att avgöra nivå mellan skolor
- Överlag små skillnader mellan elevgrupper
 - Flickor (+)
 - Utländsk bakgrund (+)
 - Utbildningsbakgrund (0)
 - Dess skillnader är dock inte triviala i ämnen utan NP

Skillnader på gymnasiet?

- Elever från friskolor klarar sig sämre på högskolan än elever med samma betyg från kommunala gymnasier Skolverket (rapport 466)
 - I linje med Hinnerich & Vlachos (2017)
- Flickor klarar sig bättre på högskolan än pojkar med samma betyg
 - Trots att de bedöms generösare jmf med NP. Prov är inte allt!
- Allt tyder på **ännu större** brister i betygens likvärdighet än i grundskolan

Sammanfattning av resultat

- Skillnaderna **sannolikt** en underskattning
 - Inga prov är perfekta
 - Skillnader i provträning och hjälp under proven
 - Men: vissa skillnader är helt legitima
- **Kalibrering** mellan skolor ett centralt problem
 - Wigforss hade rätt redan 1942
- Kan inte bortse från **marknadskrafterna**
 - Huvudmannaskillnaderna talande
 - Regionala skillnader delvis pga konkurrens

Vad kan göras?

- **Skolinspektionen?**
 - Uppenbart lågprioriterad fråga
 - Svårt att få analyser som dessa juridiskt hållbara
- **Utbildning av lärare?**
 - Små skillnader mellan behöriga/obehöriga
 - Osannolikt att ännu mer utbildning/information funkar
- **Nya kunskapskrav?**
 - Hanterar inte kalibrering och marknadskrafter
- **Normering?**
 - Sannolikt enda som funkar
 - Men en utmaning och F-gränsen ett **stort** hinder